

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ I

Toksykologia ogólna

1. RYS HISTORYCZNY, WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU TOKSYKOLOGII — Jacek Brzeziński	19
2. KIERUNKI ROZWOJU TOKSYKOLOGII. ZAKRES DZIAŁANIA — Jacek Brzeziński	24
3. TRUCIZNY, ZATRUCIA I ICH PRZYCZYNY — Jadwiga Chmielnicka . . .	30
3.1. Definicja trucizn	32
3.2. Dawki	34
3.3. Rodzaje zatruc	35
3.4. Przyczyny i struktura zatruc	37
4. CZYNNIKI WARUNKUJĄCE TOKSYCZNOŚĆ — Kazimierz Jacyszyn . . .	40
4.1. Właściwości fizykochemiczne trucizn	40
4.1.1. Rozpuszczalność	40
4.1.2. Dysocjacja a działanie toksyczne	42
4.1.3. Temperatura wrzenia i parowania	46
4.1.4. Wielkość cząstek	46
4.2. Budowa chemiczna związku a toksyczność	47
4.2.1. Budowa związku a zdolność wiązania z receptorem	48
4.2.2. Efekt elektronowy w cząsteczce	49
4.2.3. Wiązania, izomeria i grupy funkcyjne	50
4.2.3.1. Wiązania nienasycone	51
4.2.3.2. Długość łańcucha i jego rozgałęzienie	51
4.2.3.3. Izomeria strukturalna i optyczna	52
4.2.3.4. Podstawniki	53
4.3. Czynniki biologiczne	57
4.3.1. Wiek i rozwój osobniczy	57
4.3.2. Płeć	59
4.3.3. Hormony	61
4.4. Czynniki genetyczne	62
4.4.1. Mechanizm genetyczny	63
4.4.2. Wykrywanie i klasyfikacja genetycznie indukowanej toksyczności ksenobiotyków	64

4.4.2.1.	Czynniki genetyczne a kumulacja związków chemicznych .	66
4.2.2.2.	Czynniki genetyczne wpływające na przedłużenie działania związku chemicznego	68
4.4.2.3.	Czynniki genetyczne zwiększające wrażliwość na związki chemiczne	68
4.4.2.4.	Polekowa nadwrażliwość hemoglobiny	69
4.4.2.5.	Porfiria	71
4.5.	Czynniki osobnicze, choroby, czynniki środowiskowe	71
4.5.1.	Ciąża	71
4.5.2.	Choroby	72
4.5.2.1.	Choroby wątroby	72
4.5.2.2.	Choroby nerek	73
4.5.2.3.	Choroby serca	73
4.5.3.	Dieta	73
4.5.4.	Czynniki środowiskowe a zatrucia	75
4.5.4.1.	Ciśnienie atmosferyczne	76
4.5.4.2.	Światło	76
4.5.4.3.	Temperatura	77
4.5.4.4.	Promieniowanie jonizujące	77
4.5.4.5.	Ekotoksyny jako czynnik wpływający na toksyczność . .	78
5.	LOSY TRUCIZN W ORGANIZMIE — Jerzy Krechniak	81
5.1.	Wstęp	81
5.2.	Mechanizmy transportu przez błony komórkowe	83
5.3.	Wchłanianie	88
5.3.1.	Wchłanianie przez skórę	89
5.3.2.	Wchłanianie przez układ oddechowy	92
5.3.3.	Wchłanianie z przewodu pokarmowego	97
5.3.4.	Inne drogi wchłaniania	101
5.4.	Rozmieszczenie trucizn	101
5.4.1.	Przenikanie przez bariery wewnątrzustrojowe	104
5.4.2.	Wiązanie przez białka osocza	106
5.4.3.	Wiązanie przez białka narządów	110
5.4.4.	Kumulacja w tkance tłuszczowej	110
5.4.5.	Kumulacja w tkance kostnej	112
5.5.	Wydalanie trucizn	114
5.5.1.	Wydalanie z moczem	114
5.5.2.	Wydalanie z żółcią	117
5.5.3.	Wydalanie z powietrzem	119
5.5.4.	Wydalanie innymi drogami	120
5.6.	Biotransformacja trucizn	121
5.6.1.	Mikrosomalne reakcje oksydacyjno-redukcyjne	126
5.6.1.1.	Hydroksylacja węglowodorów	126
5.6.1.2.	Epoksydacja	128
5.6.1.3.	Dealkilacja	128
5.6.1.4.	Oksydatywna deaminacja	129
5.6.1.5.	N-oksydacja	130
5.6.1.6.	N-hydroksylacja	130
5.6.1.7.	S-oksydacja	130
5.6.1.8.	Desulfuracja	131
5.6.1.9.	Oksydatywna dehalogenacja	132
5.6.1.10.	Redukcja związków nitrowych i azowych	132

5.6.1.11.	Redukcyjna dehalogenacja	133
5.6.1.12.	Jednoelektronowe reakcje utleniania i redukcji	133
5.6.2.	Pozamikrosomalne reakcje oksydacyjno-redukcyjne	137
5.6.2.1.	Utlenianie alkoholi	138
5.6.2.2.	Utlenianie aldehydów	138
5.6.3.	Reakcje hydrolizy	139
5.6.4.	Reakcje sprzęgania	141
5.6.4.1.	Sprzęganie z kwasem glukuronowym	141
5.6.4.2.	Sprzęganie z kwasem siarkowym	143
5.6.4.3.	Metylacja	145
5.6.4.4.	Acetylacja	147
5.6.4.5.	Sprzęganie z aminokwasami	148
5.6.4.6.	Sprzęganie z glutationem	149
5.6.4.7.	Tworzenie tiocyjanianów	153
5.6.5.	Czynniki wpływające na biotransformację	153
5.6.6.	Indukcja i inhibicja enzymów mikrosomalnych	155
5.7.	Podstawy toksykokinetyki	156
6. PROBLEMATYKA ŁĄCZNEGO DZIAŁANIA KSENOBIOTYKÓW		
—	Barbara Zielińska-Psuj	168
6.1.	Wprowadzenie	168
6.2.	Rozważania teoretyczne i modele	169
6.2.1.	Jakościowe aspekty działania łącznego	169
6.2.2.	Podstawy teoretyczne i modele ilościowe działania łącznego kseno- biotyków	172
6.2.2.1.	Graficzne przedstawianie efektów ilościowych skojarzonego działania ksenobiotyków	176
6.3.	Modele doświadczalne i kierunki badań działania łącznego ksenobiotyków . .	182
6.4.	Mechanizmy odpowiedzialne za występowanie zjawiska interakcji (wybrane przykłady)	185
6.4.1.	Udział systemu oksydaz funkcji mieszanej w procesie występowania interakcji	185
6.4.2.	Utlenianie ksenobiotyków za pośrednictwem systemu enzymów syn- tazy prostaglandyny H (PHS)	187
6.4.3.	Interakcje leków	188
6.4.3.1.	Interakcje leków w fazie farmakokinetycznej	188
6.4.3.2.	Interakcje leków w fazie farmakodynamicznej	195
6.4.4.	Potencjacja hepato- i nefrotoksyczności indukowanej haloalkanami . .	196
6.4.5.	Narażenie wieloskładnikowe w środowisku pracy	197
6.5.	Podsumowanie	200
7. MECHANIZMY DZIAŁANIA TOKSYCZNEGO — Jacek Brzeziński		202
7.1.	Wybiórcze oddziaływanie toksyczne ksenobiotyków — mechanizm recepto- rowy	204
7.2.	Mechanizm fizykochemiczny działania trucizn	206
7.3.	Udział biotransformacji w mechanizmie działania trucizn	209
7.4.	Mechanizmy specjalne oddziaływania toksycznego — zniszczenie komórki, utrata funkcji narządów	211
7.5.	Działanie odległe trucizn	214
7.5.1.	Mutagenne działanie trucizn	215
7.5.2.	Rakotwórcze działanie trucizn	216
7.5.3.	Teratogenne działanie trucizn	219

8. TOKSYKOMETRIA — Jadwiga Jodynis-Liebert, Witold Seńczuk	222
8.1. Cel badań	223
8.2. Kierunki badań	223
8.3. Zależność dawka–efekt i dawka–odpowiedź	224
8.4. Kryteria decydujące o podjęciu badań toksykometrycznych i ich zakresie	230
8.5. Zakres badań	230
8.6. Drogi narażenia	231
8.7. Zwierzęta doświadczalne	232
8.8. Badanie toksyczności doustnej	233
8.8.1. Badanie toksyczności ostrej	233
8.8.2. Badanie toksyczności kumulacyjnej i wyznaczanie współczynnika kumulacji	237
8.8.3. Badanie toksyczności podostrej (test 28-dniowy)	238
8.8.4. Badanie toksyczności podprzewlekłej (test 90-dniowy)	238
8.8.5. Badanie toksyczności przewlekłej (test 2-letni)	241
8.9. Badanie toksyczności inhalacyjnej	242
8.9.1. Badanie toksyczności ostrej drogą inhalacyjną	244
8.9.2. Badanie toksyczności inhalacyjnej wywołanej powtarzanym dawkowaniem	245
8.10. Badanie toksyczności skórnej	246
8.10.1. Badanie ostrej toksyczności skórnej	246
8.10.2. Badanie toksyczności skórnej wywołanej powtarzanym dawkowaniem	247
8.10.3. Badanie ostrego, drażniącego/żrącego działania na skórę	247
8.10.4. Badanie ostrego działania drażniącego lub uszkadzającego oko	248
8.11. Badanie działania uczulającego	248
8.12. Ocena genotoksyczności	249
8.13. Badanie działania rakotwórczego	252
8.14. Badanie działania teratogennego	254
8.15. Badanie toksycznego wpływu na płodność, rozrodczość i potomstwo	255
8.16. Badanie opóźnionego działania neurotoksycznego	257
8.17. Opis i dokumentacja badań	258
8.18. Interpretacja i wykorzystanie wyników	259
9. PODSTAWY LECZENIA ZATRUCÍ — Tadeusz Bogdanik	264
9.1. Pierwsza pomoc w ostrych zatruciach	264
9.1.1. Nagłe zatrzymanie czynności serca i resuscytacja krążenia i oddychania	266
9.2. Zasady leczenia ostrych zatrucÍ	266
9.2.1. Leczenie objawowe	267
9.2.1.1. Intensywna opieka	267
9.2.1.2. Intensywna terapia	268
9.2.2. Leczenie przyczynowe	280
9.2.2.1. Przerwanie kontaktu z trucizną	280
9.2.2.2. Przyspieszenie eliminacji trucizny z organizmu	281
9.2.2.3. Odtrutki	284
10. BEZPIECZEŃSTWO CHEMICZNE — ROZWIĄZANIA PRAWNE	
— Jan K. Ludwicki	308
10.1. Wstęp	308
10.2. Podstawowe rozwiązania prawne w zakresie zarządzania ryzykiem ze strony substancji chemicznych	309

10.3.	Aktualnie obowiązujące przepisy w zakresie bezpieczeństwa chemicznego	311
10.3.1.	Substancje trujące	311
10.3.2.	Pestycydy	312
10.3.2.1.	Warunki wprowadzania do obrotu	312
10.3.2.2.	Pozostałości pestycydów w żywności	316
10.3.3.	Substancje dodatkowe do żywności	317
10.3.4.	Kosmetyki i wyroby chemii gospodarczej	319
10.3.5.	Substancje chemiczne stwarzające zagrożenia dla zdrowia lub życia	321
10.3.5.1.	Klasyfikacja substancji chemicznych pod względem zagrożeń dla zdrowia i środowiska	321
10.3.5.2.	Klasyfikacja na podstawie toksyczności ostrej	324
10.3.6.	Najwyższe Dopuszczalne Stężenia substancji szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy	327

CZĘŚĆ II

Toksykologia szczegółowa

11.	TOKSYKOLOGIA LEKÓW — Aleksander Mrozikiewicz	330
11.1.	Przyczyny zatruć lekami	332
11.1.1.	Zatrucia przypadkowe	332
11.1.2.	Zatrucia rozmyślne	334
11.2.	Czynniki powodujące toksyczność leków	334
11.2.1.	Reakcje uczuleniowe	334
11.2.2.	Odczyny fototoksyczne	335
11.2.3.	Działanie rakotwórcze	335
11.2.4.	Działanie teratogenne i embriotoksyczne	335
11.2.5.	Leki przenikające do mleka	337
11.2.6.	Działanie leków na organizm dziecka	338
11.2.7.	Działanie leków na organizm w wieku podeszłym	338
11.2.8.	Wpływ płci na działanie leków	338
11.2.9.	Działanie leków a wysiłek fizyczny	339
11.2.10.	Uwarunkowania genetyczne	339
11.2.11.	Stan patologiczny narządów i układów	339
11.2.12.	Interakcja leków	340
11.2.13.	Uzależnienia lekowe	340
11.3.	Leki chemioterapeutyczne	341
11.3.1.	Antybiotyki	341
11.3.1.1.	Penicyliny	342
11.3.1.2.	Penicyliny z inhibitorami	343
11.3.1.3.	Cefalosporyny	344
11.3.1.4.	Monobaktamy	344
11.3.1.5.	Karbapenemy	344
11.3.1.6.	Makrolidy	345
11.3.1.7.	Linkozamidy	345
11.3.1.8.	Chloramfenikol	345
11.3.1.9.	Aminoglikozydy	346
11.3.1.10.	Tetracykliny	347
11.3.1.11.	Glikopeptydy	348
11.3.1.12.	Antybiotyki przeciwrzybicze	348
11.3.1.13.	Leki przeciwgruźlicze	348

11.3.2.	Fluorochinolony	349
11.3.3.	Sulfonamidy	350
11.3.4.	Leki przeciwwirusowe	351
11.4.	Leki przeciwbólowe, przeciwgorączkowe i przeciwzapalne	351
11.4.1.	Opioidowe leki przeciwbólowe	352
11.4.2.	Niesteroidowe leki przeciwzapalne	353
11.5.	Leki uspokajające	356
11.6.	Leki nasenne	357
11.6.1.	Pochodne kwasu barbiturowego	357
11.6.2.	Pochodne benzodiazepiny	363
11.6.3.	Pochodne 2,6-dioksypiperydiny	366
11.7.	Leki przeciwpadaczkowe	367
11.8.	Leki stosowane w chorobie Parkinsona	368
11.9.	Leki psychotropowe	369
11.9.1.	Leki neuroleptyczne	369
11.9.2.	Leki anksjolityczne	371
11.9.3.	Sole litu	371
11.9.4.	Leki przeciwdepresyjne	372
11.10.	Leki cucące	372
11.11.	Leki działające na układ nerwowy autonomiczny	374
11.11.1.	Leki pobudzające układ współczulny	374
11.11.2.	Leki porażające układ współczulny	375
11.11.3.	Leki pobudzające układ przywspółczulny	376
11.11.4.	Leki hamujące układ przywspółczulny	376
11.11.5.	Leki działające na zwoje wegetatywne	377
11.12.	Środki zwiotczające	377
11.13.	Środki znieczulające miejscowo	378
11.14.	Środki znieczulające ogólnie	379
11.14.1.	Wziewne środki znieczulenia ogólnego	379
11.14.2.	Środki znieczulające ogólnie stosowane dożylnie	380
11.15.	Leki działające na układ krążenia	381
11.15.1.	Glikozydy nasercowe	381
11.15.2.	Inhibitory konwertazy angiotensyny	381
11.15.3.	Leki przeciwarytmiczne	382
11.15.4.	Leki stosowane w chorobie wieńcowej	382
11.15.5.	Leki stosowane w nadciśnieniu tętniczym	383
11.16.	Leki działające na układ krwiotwórczy	384
11.16.1.	Leki działające na układ czerwonych krwinek	384
11.16.2.	Leki wpływające na układ krzepnięcia	385
11.16.2.1.	Leki zmniejszające krzepliwość krwi	385
11.16.2.2.	Leki zwiększające krzepliwość krwi	386
11.17.	Leki działające na układ oddechowy	386
11.17.1.	Leki przeciwkaszłowe	387
11.17.2.	Leki wykrztuśne	387
11.18.	Leki stosowane w chorobach układu pokarmowego	388
11.18.1.	Leki pobudzające wydzielanie soku żołądkowego	388
11.18.2.	Leki stosowane w nadkwaśności i chorobie wrzodowej	388
11.18.3.	Leki przeczyszczające	389
11.18.4.	Środki zapierające	389
11.18.5.	Leki żółciopędne	389
11.18.6.	Środki przeciwwrobacze	390
11.19.	Leki hormonalne	390
11.19.1.	Hormony przedniego płata przysadki	390

11.19.2. Hormony tylnego płata przysadki	391
11.19.3. Hormony gruczołu tarczowego	391
11.19.4. Hormony gruczołów przytarczycznych	392
11.19.5. Insulina i doustne leki przeciwcukrzycowe	392
11.19.6. Hormony kory nadnerczy	393
11.19.7. Hormony płciowe	394
11.19.8. Hormonalne środki antykoncepcyjne	395
11.20. Witaminy	395
11.21. Leki przeciwnowotworowe	396
11.21.1. Leki alkilujące	396
11.21.2. Antymetabolity kwasu foliowego, pirymidyn i puryn	397
11.21.3. Alkaloidy roślinne	397
11.21.4. Antybiotyki przeciwnowotworowe	398
11.21.5. Enzymy	398
11.21.6. Hormony	399
11.22. Interakcje alkoholu etylowego z lekami	399
11.23. Wpływ leków na sprawność psychofizyczną kierowców	400

12. TOKSYKOLOGIA ŚRODKÓW UZALEŻNIAJĄCYCH

— Kazimierz Jacyszyn	403
12.1. Pojęcia i definicje	403
12.2. Konwencje międzynarodowe i ustawodawstwo polskie	405
12.3. Morfina i jej pochodne	406
12.3.1. Morfina	406
12.3.2. Heroina	407
12.3.3. Hydromorfon	408
12.3.4. Hydrokodon	408
12.3.5. Etylomorfina	409
12.3.6. Kodeina	409
12.3.7. Leworfanol	410
12.4. Pochodne kwasu barbiturowego	410
12.5. Alkoholizm	410
12.6. Środki pobudzające ośrodkowy układ nerwowy	414
12.6.1. Kokaina	414
12.6.2. Norpseudofedryna	415
12.7. Środki halucynogenne	416
12.7.1. Lizergid	416
12.7.2. Meskalina	417
12.7.3. Psylocyna	418
12.7.4. Psylocybina	419
12.7.5. Dimetylotryptamina	419
12.7.6. STP	420
12.7.7. Konopie indyjskie oraz otrzymywane z nich preparaty.	420
12.8. Kofeina	421
12.9. Nikotynizm	422
12.10. Aspekty toksykologiczne dopingu	427
12.10.1. Leki psychotropowe	428
12.10.2. Narkotyczne leki przeciwbólowe	429
12.10.3. Leki analeptyczne	429
12.10.4. Leki pobudzające układ krążenia	430
12.10.5. Leki wzmagające ogólną sprawność organizmu	430
12.10.6. Leki hormonalne i ich pochodne	431

13. METALE I METALOIDY — Jadwiga Chmielnicka	433
13.1. Antymon	435
~~13.2.~~ Arsen	437
13.3. Beryl	442
<u>13.4.</u> Chrom	448
13.5. Cyna	455
13.6. Cynk	459
13.7. Glin	462
<u>13.8.</u> Kadm	470
13.9. Mangan	479
<u>13.10.</u> Miedź	482
<u>13.11.</u> Nikiel	484
<u>13.12.</u> Ołów	490
<u>13.13.</u> Rtęć	499
13.14. Selen	506
13.15. Wanad	509
13.16. Żelazo	511
 14. NIEMETALE I ICH POŁĄCZENIA NIEORGANICZNE — Witold Seńczuk	 517
14.1. Tlen	517
14.2. Ozon	519
14.3. Związki tlenu z węglem	520
14.3.1. Tlenek węgla	520
14.3.2. Ditlenek węgla	527
14.4. Związki cyjanowe	528
14.4.1. Cyjanowodór i cyjanki	528
14.4.2. Cyjanamid wapnia	532
14.5. Azot i jego związki nieorganiczne	533
14.5.1. Azot	533
14.5.2. Tlenki azotu	534
14.5.3. Azotyny i azotany	537
14.5.4. Amoniak	539
14.6. Siarka i jej związki nieorganiczne	540
14.6.1. Siarka	540
14.6.2. Tlenki siarki	541
14.6.2.1. Ditlenek siarki	541
14.6.2.2. Tritlenek siarki	543
14.6.3. Kwas siarkowy i jego sole	543
14.6.3.1. Sole kwasu siarkowego	544
14.6.4. Siarkowodór	544
14.7. Fluorowce	546
14.7.1. Fluor i jego związki	546
14.7.2. Chlor i jego związki	549
14.7.2.1. Chlor	549
14.7.2.2. Chlorowodór, kwas solny i jego sole	550
14.7.2.3. Kwasy tlenowe chloru i ich sole	551
14.7.3. Brom i jego związki	552
14.7.4. Jod i jego związki	553
14.8. Fosfor i jego związki	555
14.8.1. Fosfor	555
14.8.2. Fosforowodór	556

14.9.	Bor i jego związki	557
14.10.	Substancje pylicotwórcze	558
14.10.1.	Ditlenek krzemu	559
14.10.2.	Talk	561
14.10.3.	Azbest	562
15.	TOKSYCZNOŚĆ ROZPUSSZCZALNIKÓW — Kazimierz Jacyszyn	566
15.1.	Alkohole alifatyczne	567
15.1.1.	Alkohol metylowy	567
15.1.2.	Alkohol etylowy	569
15.1.3.	Alkohole propylowe	571
15.1.4.	Alkohole butylowe	572
15.1.5.	Alkohole amylowe	573
15.2.	Glikole	574
15.2.1.	Glikol etylenowy	574
15.2.2.	Glikol propylenowy	576
15.3.	Benzen i jego homologi	577
15.3.1.	Benzen	577
15.3.2.	Toluen	579
15.3.3.	Etylobenzen	581
15.3.4.	Anilina	583
15.3.5.	Nitrobenzen	585
15.3.6.	Ksilen	587
15.4.	Chlorowane węglowodory alifatyczne	589
15.4.1.	Chloroform	589
15.4.2.	Tetrachlorek węgla	590
15.4.3.	Trichloroetylen	593
15.5.	Etery, ropa naftowa i jej produkty	594
15.5.1.	Eter etylowy	594
15.5.2.	Ropa naftowa	596
15.5.3.	Produkty destylacji ropy naftowej	597
15.6.	Inne rozpuszczalniki organiczne	599
15.6.1.	Dioksan	599
15.6.2.	Disiarczek węgla	600
15.6.3.	Cykloheksan	602
15.6.4.	Aceton	603
16.	TOKSYKOLOGIA PESTYCYDÓW — Jacek Brzeziński	605
16.1.	Wprowadzenie	605
16.2.	Zagrożenie bezpośrednie dla ludzi i zwierząt	608
16.3.	Zapobieganie i leczenie zatruc pestycydami	610
16.4.	Podział pestycydów	612
16.4.1.	Podział chemiczny pestycydów	613
16.4.2.	Klasyfikacja toksykologiczna pestycydów	613
16.5.	Toksykologia szczegółowa pestycydów	615
16.5.1.	Insektycydy (środki owadobójcze)	615
16.5.1.1.	Insektycydy fosforoorganiczne	615
16.5.1.2.	Insektycydy karbaminowe	630
16.5.1.3.	Insektycydy polichlorowe	635
16.5.1.4.	Polichlorowane bifenyle	643

16.5.2.	Piretroidy syntetyczne	645
16.5.3.	Herbicydy (środki chwastobójcze)	648
16.5.3.1.	Pochodne kwasu chlorofenoksyoctowego	649
16.5.3.2.	Dinitrofenole	650
16.5.3.3.	Związki bispirydylowe	651
16.5.3.4.	Herbicydy pochodne mocznika	653
16.5.4.	Fungicydy (środki grzybobójcze)	654
16.5.4.1.	Ditiokarbaminiany	655
16.5.5.	Pestycydy nowych grup chemicznych	659
 17. TOKSYCZNOŚĆ TWORZYW SZTUCZNYCH — Jerzy Krechniak, Jadwiga Jodynis-Liebert		 661
17.1.	Problemy toksykologiczne związane z produkcją tworzyw sztucznych	663
17.2.	Problemy toksykologiczne związane z zastosowaniem tworzyw sztucznych	664
17.3.	Rozkład termiczny tworzyw sztucznych w aspekcie toksykologicznym	666
17.4.	Recykling tworzyw polimerowych	668
17.5.	Monomery i substancje pomocnicze	669
17.5.1.	Chlorek winylu	671
17.5.2.	Styren	672
17.5.3.	Akrylonitryl	673
17.5.4.	Metakrylan metylu	674
17.5.5.	Diizocyjanian toluenu	675
17.5.6.	Epichlorohydryna	676
17.5.7.	Ftalan di-2-etyloheksylu	677
17.5.8.	Trikrezylofosforan	678
 18. TOKSYCZNE DZIAŁANIE PREPARATÓW I ARTYKUŁÓW GOSPODARSTWA DOMOWEGO ORAZ KOSMETYKÓW — Jadwiga Chmielnicka		 681
 19. TOKSYKOLOGIA ŻYWNOŚCI — Witold Seńczuk		 693
19.1.	Naturalne substancje żywności o potencjalnym działaniu toksycznym	696
19.2.	Substancje mogące działać szkodliwie po celowym dodaniu do żywności	697
19.2.1.	Substancje chemiczne przedłużające trwałość żywności	697
19.2.1.1.	Substancje przeciwbakteryjne	698
19.2.1.2.	Przeciwutleniacze (antyoksydanty) syntetyczne	700
19.2.1.3.	Inne substancje	701
19.3.	Substancje toksyczne zanieczyszczające żywność podczas produkcji, przetwarzania i przechowywania	701
19.3.1.	Nawozy sztuczne	701
19.3.2.	Pestycydy	702
19.3.3.	Pierwiastki śladowe w żywności	706
19.3.4.	Mykotoksyny	708
19.3.4.1.	Aflatoksyny	708
19.3.4.2.	Ochratoksyny	712
19.3.4.3.	Inne mykotoksyny	714
19.3.5.	Nitrozoaminy	715
19.3.6.	Leki	717
19.4.	Bezpieczeństwo zdrowotne	718

20. SZKODLIWE DZIAŁANIE PROMIENIOWANIA JONIZUJĄCEGO	
— Andrzej Sapota	721
20.1. Źródła i rodzaje promieniowania jonizującego	721
20.1.1. Źródła promieniowania jonizującego	722
20.1.1.1. Naturalne źródła promieniowania jonizującego	722
20.1.1.2. Sztuczne źródła promieniowania jonizującego	723
20.2. Oddziaływanie promieniowania jonizującego z materią	724
20.2.1. Oddziaływanie promieniowania jonizującego na żywą tkankę	725
20.3. Wielkości stosowane w ochronie radiologicznej, metody ich określania i stosowane jednostki	727
20.4. Następstwa zdrowotne ekspozycji na promieniowanie jonizujące	731
20.4.1. Skutki stochastyczne	732
20.4.2. Skutki deterministyczne	733
20.4.2.1. Niszczenie komórek i krzywe przeżywalności <i>in vitro</i>	734
20.5. Rodzaje ekspozycji na promieniowanie jonizujące i ich nadzorowanie w świetle zaleceń ICRP	735
21. TOKSYKOLOGIA PRZEMYSŁOWA — Jadwiga Chmielnicka, Witold Seńczuk .	739
21.1. Kierunki działania toksykologii przemysłowej	739
21.2. Toksykometria	740
21.3. Monitorowanie powietrza	740
21.3.1. Najwyższe Dopuszczalne Stężenia (NDS)	741
21.3.2. Najwyższe Dopuszczalne Stężenie Chwilowe (NDSCh)	759
21.3.3. Zasady pobierania próbek powietrza	759
21.3.4. Interpretacja wyników oznaczeń substancji toksycznych w powietrzu	763
21.4. Biomarkery	763
21.4.1. Zastosowanie biomarkerów	766
21.4.1.1. Biomarkery ekspozycji	766
21.4.1.2. Biomarkery efektu	773
21.4.1.3. Biomarkery wrażliwości	775
21.5. Choroby zawodowe	775
21.6. Ocena ryzyka zdrowotnego wywołanego działaniem substancji chemicznych	779
22. TOKSYKOLOGIA ŚRODOWISKOWA — Jerzy Krechniak	781
22.1. Podstawowe pojęcia	781
22.2. Skażenie środowiska naturalnego	785
22.3. Chemiczne zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego	787
22.3.1. Chemiczne zanieczyszczenia powietrza w pomieszczeniach mieszkalnych	794
22.4. Chemiczne zanieczyszczenia wód	796
22.5. Chemiczne zanieczyszczenia gleby	804
22.6. Szacowanie ryzyka zdrowotnego w warunkach narażenia środowiskowego na substancje chemiczne	807
23. TOKSYKOLOGIA TRUCIZN POCHODZENIA ZWIERZĘCEGO	
— Kazimierz Jacyszyn	816
23.1. Trucizny owadów	816
23.2. Trucizny węży	818
23.3. Trucizny skorpionów	821
23.4. Zatrucia rybami	821

24. SUBSTANCJE TOKSYCZNE POCHODZENIA ROŚLINNEGO	
— Jan Kozłowski	824
24.1. Rośliny toksyczne	824
24.2. Biogeneza roślinnych substancji toksycznych	825
24.3. Podział substancji toksycznych na grupy	827
24.3.1. Oleje	827
24.3.2. Olejki eteryczne	828
24.3.3. Glikozydy	833
24.3.4. Alkaloidy	838
24.3.4.1. Alkaloidy pochodne pirydyny i piperydyny	839
24.3.4.2. Alkaloidy pochodne tropanu	841
24.3.4.3. Alkaloidy izochinolinowe	844
24.3.4.4. Alkaloidy indolowe	846
24.3.4.5. Alkaloidy pochodne puryn	847
24.3.4.6. Alkaloidy steroidowe	847
24.3.4.7. Alkaloidy o różnej budowie chemicznej	849
24.3.5. Roślinne substancje toksyczne zaliczane do innych grup chemicznych .	851
24.3.5.1. Toksalbuminy	851
24.3.5.2. Związki pochodne floroglucyny	852
24.3.5.3. Kukurbitacyny	853
24.3.5.4. Pochodne poliacetylenowe — poliiny	854
24.3.5.5. Substancje roślinne o zróżnicowanej budowie chemicznej wywołujące alergię i toksyczne zapalenia skóry	855
25. GLOSARIUSZ — Jan K. Ludwicki	858
SKOROWIDZ	869